

İnsan Hakları Mahkemesi Kararı

UYGUR/Türkiye Davası

29911/96

Strazburg

7 Şubat 2002

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, Türk vatandaşı olan Hikmet Uygur'un ("başvuran"), 11 Ocak 1996 tarihinde, İnsan Haklarını ve Temel Hakları Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") eski 25.maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yaptığı başvurudur (başvuru no. 29911/96).

2. Başvurayı Muğla'da faaliyet gösteren avukat Semra Dural Esim temsil etmiştir. Bu davaya yönelik olarak Türk Hükümeti bir Ajan tayin etmemiştir.

3. Başvuran, kendisine karşı yürütülen ceza yargılamasının Sözleşmenin 6 § 1 maddesi uyarınca "makul sürede" sonuçlanmadığını öne sürmektedir.

4. Başvuru, 1 Kasım 1998 tarihinde, Sözleşme'nin 11 No'lu Protokolü yürürlüğe girdiğinde, anılan Protokol'ün 5. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Mahkeme'ye gönderilmiştir.

5. Başvuru, Mahkeme'nin Birinci Kısımına verilmiş (İçtüzük, 52. madde, 1.fıkra) ve bu bölüm içinde davayı inceleyecek olan daire (Sözleşme'nin 27 §1 Maddesi), İçtüzüğün 26 § 1 maddesine uygun olarak teşekkül etmiştir. Mahkeme'de Türkiye'yi temsil eden Sn. Yargıç Rıza Türmen davadan çekilmiştir (İçtüzük 28.madde). Bunun üzerine Hükümet Sn. Feyyaz Gölcüklü'yü Sn. Rıza Türmen'in yerine ad hoc yargıç olarak atamıştır (Sözleşme'nin 27§2 ve İçtüzüğün 29§1 maddeleri).

6. Daire Başkanı başvurunun Davalı Devlet aleyhine yapılan diğer başvurularla birleşirilmesine karar vermiştir. (başvuru no: 28291/95, 29280/95, 26699/96, 29700/96, 29701/96, 29702/96, 29703/96, 29911/96, 29912/96, 29913/96, 31831/96, 31834/96, 31853/96, 31880/96, 31891/96, 31960/96, 32964/96, 32987/96, 32900/96, 33362/96, 33369/96, 33645/96, 34591/96, 34687/96, 39428/96 ve 43362/96) (İçtüzük 43 § 2).

7. Mahkeme 31 Ağustos 1999 tarihli bir kararla başvuruyu kabuledilebilir bulmuştur.

8. Gerek başvuran gerekse de Hükümet esaslara ilişkin olarak görüş bildirmişlerdir (İçtüzük 59 § 1).

9. 1 Kasım 2001 tarihinde Mahkeme Kısımların oluşumlarını değiştirmiştir (İçtüzük 25 § 1). Dava yeni oluşan Üçüncü Kısma verilmiştir (İçtüzük 52 § 1).

OLAYLAR

I. DAVAYA ESAS TEŞKİL EDEN OLAYLAR

A. Başvuranın yakalanması ve tutuklanması

10. 19 Ekim 1980 tarihinde başvuran yasadışı THKP-C örgütü üyeliği şüphesiyle yakalanmıştır.

11. 4 Kasım 1980 tarihinde başvuranın tutukluluk halinin devamına karar verilmiştir.

B. Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ndeki Yargılama

12. 4 Mart 1981 tarihinde, Askeri Savcı, başvuran ve diğer 127 davalı hakkındaki iddianamesini Sıkıyönetim Mahkemesi'ne sunmuştur. Savcı, başvurayı, amacı Türk anayasal düzenini yıkarak yerine Marksist-Leninist bir rejim kurmak olan yasadışı silahlı örgüt THKP-C'ye üye olmakla suçlamıştır. Başvuran, bombalama, silahlı soygun ve emniyet mensuplarının öldürülmesi gibi gibi eylemlere karışmakla da suçlanmıştır.

13. Savcılık, Türk Ceza Kanunu'nun 146 § 1 hükmü uyarınca ölüm cezası talep etmiştir.

14. Torba Ağır Ceza Mahkemesi 24 Mart, 14 ve 28 Aralık 1981 tarihli kararlarıyla, başvuran aleyhindeki ceza yargılamasının *ratione materiae* yetkisine girmediğini kabul etmiştir. Mahkeme, iddia konusu suçların sıkıyönetim mahkemelerinin görev alanına girdiğine karar vermiştir. Dava, İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi önünde görülen davayla birleştirilmiştir.

15. İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi 8 Kasım 1984 tarihli kararıyla başvurayı THKP-C üyesi olmaktan ve iddia konusu eylemlere katılmaktan suçlu bulmuştur. Başvuran, TCK'nun 146§1 maddesi uyarınca ölüm cezasına çarptırılmıştır.

C. Temyiz İşlemleri

16. Başvuranın cezası 15 yıllık hapis cezasından fazla olduğu için Askeri Yargıtay'da re'sen temyiz olunmuştur.

17. 12 Nisan 1988 tarihinde Askeri Yargıtay, delillerin başvuranın iddia edilen suçlara karıştığını kanıtlamaya yeterli olmadığı gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Askeri Yargıtay dosyayı İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi'ne geri göndermiştir.

18. 17 Ağustos 1990 tarihinde, İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi, başvurayı TCK 146 § 3 maddesi uyarınca suçlu bulmuş ve ömürboyu hapis cezasına çarptırmış, kendisini sürekli olarak bir kamu hizmetinde bulunmaktan men ederek adli vesayet altına koymuştur. Bunun üzerine başvuran temyize gitmiştir.

19. 23 Ağustos 1991 tarihinde İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesi başvurayı, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakmıştır.

20. Sıkıyönetim mahkemelerini ilga eden 27 Aralık 1993 tarihli Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından, davaya bakma yetkisi Yargıtay'a geçmiş ve 4 Ocak 1994 tarihinde dosya Yargıtay'a gönderilmiştir.

21. 18 Nisan 1995 tarihinde Yargıtay başvuranın mahkumiyetini onamıştır.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK

22. Türk Ceza Kanunu'nun 146 §§ 1 hükmü aşağıdaki gibidir:

"1. Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler, idam cezasına mahkûm olur.

HUKUK

I. SÖZLEŞMENİN 6 § 1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

23. Başvuran, aleyhinde yürütülen cezai kovuşturmasının süresinin uzunluğundan yakınmıştır. Bu bağlamda Sözleşme'nin 6 § 1 maddesinin ihlal edildiğini idda etmektedir. Anılan madde aşağıdaki gibidir:

"Herkes, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde...görülmesini istemek hakkına sahiptir."

24. Hükümet başvuranın iddialarını reddetmiştir. Başvurana yöneltilen suçlamalar bakımından davanın karmaşık olduğunu ve THKP/C eylemlerine karışıkları şüphesiyle suçlanan 128 davalının söz konusu olduğu bir duruşmanın hazırlanmasının güçlüğünü ifade etmiştir. Bu etmenlerin işlemlerin uzamasında etkili olduğunu ve yargı makamlarının ihmal ve gecikmesinden söz edilemeyeceğini iddia etmişlerdir.

A. Dikkate alınacak dönem

25. Mahkeme, yargılamanın, başvuranın yakalandığı 19 Ekim 1980 tarihinde başlayıp 18 Nisan 1995 tarihinde Yargıtay'ın kararıyla sona erdiğini gözlemlemektedir. Dolayısıyla, başvuranın yargılanması ondört yıl altı ay sürmüştür.

26. Bununla birlikte Mahkeme, Türkiye'nin bireysel başvuru hakkını tanıdığına ilişkin bildirimde bulunduğu 28 Ocak 1987 tarihinden beri geçen yaklaşık sekiz yıl üç aylık dönemi inceleyebilmektedir. Yine de Mahkeme, üstte anılan bildirimin yapıldığı sırada yargılamanın ne durumda olduğunu dikkate almak zorundadır. Söz konusu tarihte, yargılama altı yıl üç aydır sürmekteydi.

B. Yargılama süresinin makuliyeti

27. Mahkeme, Sıkıyönetim Mahkemesinin yaklaşık dört yılda karara vardığını gözlemlemektedir. Askeri Yargıtay ilk itirazı üç yıldan fazla sürede karara bağlamıştır. Mahkeme, Askeri Yargıtay'ın ikinci itirazı, dava kendisine ulaştıktan yaklaşık iki yıl sonra, 17 Ağustos 1990 tarihinde karara bağladığına dikkat çekmektedir. Ayrıca, Yargıtay davayı üç yıl beş ayda karara bağlamıştır. Mahkeme, gerek ilk derece mahkemesinde gerek temyiz sürecinde önemli gecikmeler olduğu kanısındadır. Bu gecikmeler davanın karmaşıklığı ile açıklanamayacağı için başvurana karşı yürütülen cezai kovuşturmanın uzamasının sorumluluğu ulusal makamlara atfedilmelidir.

28. Mahkeme, kendisindeki delillere ve konu hakkındaki içtihadına dayanarak, ceza yargılamasının uzun sürmesinin "makul süre" yükümlülüğünün yerine getirilmemesine yol açtığı sonucuna varmıştır.

29. Dolayısıyla, Sözleşmenin 6 § 1 maddesi ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

30. Sözleşmenin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Zarar

31. Başvuran, maddi ve manevi tazminat olarak 2.000.000 Fransız Frangı talep etmiştir. Bu bağlamda başvuran, yargılamanın çok uzun sürmesinden kaynaklanan birçok sıkıntıya maruz kaldığına değinmiştir.

32. Hükümet, başvuranın iddialarıyla ilgili herhangi bir yorum yapmamıştır.

33. Başvuranın yargılamasının toplam süresinin uzunluğunu dikkate alan Mahkeme, kendisinin belli bir sıkıntıya düştüğünü düşünmektedir. Hakkaniyet ilkesi temelinde kendisine 15.250 Euro ödenmesine karar vermiştir.

B. Masraflar

34. Başvuran, yasal harcamalar için herhangi bir talepte bulunmamış, takdiri Mahkemeye bırakmıştır.

35. Hükümet, bu başlık altında da herhangi bir görüş belirtmemiştir.

36. Mahkeme, başvuranın Sözleşme işlemleri sürecinde bazı harcamalarda bulunduğunu göz önüne alarak, yaptığı masraflar için başvurana 1.200 Euro ödenmesinin makul olduğuna karar vermiştir.

C. Temürrüt Faizi

37. Mahkeme önündeki mevcut bilgilere göre, işbu kararın benimsendiği tarihte Fransa'daki yasal faiz oranı yıllık % 4,26'dır.

BU NEDENLERDEN DOLAYI MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

İçtüzük 43§1 maddesi uyarınca başvuruyu, birleştirilen diğer başvurulardan *ayırmaya*;

1. ceza yargılamasının uzunluğu nedeniyle Sözleşmenin 6§1 maddesinin ihlal edildiğine;

2.

(a) Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren 3 ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilerek davalı Devlet tarafından başvurana,

(i) Manevi tazminat tutarı olarak 15.250 (onbeşbinikiyüzelli) Euronun;

(ii) Masraflar için 1.200 (binikiyüz) Euronun

miktarlara yansıtılabilecek her türlü vergiyle birlikte, *ödenmesine*,

(b) üç aylık süre sonunda yapılan ödemeler için, ödeme tarihine kadar yıllık % 4,26 faiz *uygulanmasına*

3. Oybirliğiyle başvuranın adil tatmine ilişkin diğer taleplerinin reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak verilmiş ve 7 Şubat 2002 tarihinde, İçtüzüğün 77.maddesinin 2.ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Vincent Berger
Sekreter

Georg Ress
Başkan